

opleveren? In het algemeen gesproken: zeer zeker, doch in den zin van de Octrooiwet: zeker niet. De geneeswijze zonder meer is zeker niet octrooieerbaar; slechts als een instrument of geneesmiddel is uitgevonden, die door de nijverheid vervaardigd kunnen worden, kan sprake zijn van octrooieering.

Wil een werkwijze octrooieerbaar zijn, dan moet zij een nieuw technisch effect bezitten.

In het geval van der *Jagt* is niets van dit alles uitgevonden en de bescherming had niet door een octrooi behooren te worden gegeven, omdat zij niet van industrieelen doch van intellectuelen aard is. Slechts door middel van de auteurswet had de hem toekomende bescherming verkregen kunnen worden.

De tweede conclusie geeft bescherming aan een formulier dat al evenmin geacht kan worden de door de octrooiwet vereischte kenmerken te bezitten. Immers het toepassen van liniatuur op een formulier en het bezigen van perforatie zijn kenmerken, waaraan de nieuwigheid ten eenenmale ontbreekt, afgezien nog daarvan, dat van een octrooieerbare uitvinding waarlijk geen sprake is.

Indien nu — hetgeen mij niet onwaarschijnlijk voorkomt — de accountants en andere belanghebbenden overwegend bezwaar tegen dit octrooi hebben, omdat zij door den inhoud ontoelaatbare belemmering van bewegingsvrijheid zouden kunnen ondervinden, dan moeten twee gevallen onderscheiden worden.

a) *Voorgebruikers.*

Voor hen die reeds vóór de indiening der aanvraag (27 April 1923) de uitvinding in toepassing brachten, geldt het recht van voorgebruik, d.w.z. zij mogen ongestoord doorgaan met de toepassing.

Indien zij wegens inbreuk op het octrooi vervolgd worden, kunnen zij zich op dit voorgebruik beroepen en zij zullen dan ten genoegen van den Rechter daarvan bewijs moeten leveren.

b) *Verzoek tot vernietiging.*

Voor hen, die terwijl zij vroeger niet de uitvinding toepasten, toch in de toekomst bezwaar verwachten van het octrooi, staat de weg open vernietiging van het octrooi te vorderen bij de Arrondissements-rechtbank te 's-Gravenhage. (Deze procedure moet in dit geval voor 15 Juni 1931 ingeleid zijn).

Het is ook mogelijk het systeem van afwachten toe te passen tot men wegens inbreuk voor de bevoegde Rechtbank vervolgd wordt. Men kan zich dan verweren door een vordering tot nietig-verklaring van het octrooi bij de Arrondissements-rechtbank te 's-Gravenhage in te dienen, zulks aan eerstgenoemde Rechtbank doen weten en schorsing aanvragen op grond van art. 56 lid 3 der octrooiwet.

Dat laatste systeem heeft nog wel gevaren en bezwaren, vooral omdat na den fatalen termijn van 16 Juni 1931 geen vernietiging meer mogelijk is.

Voor een goede octrooi-bescherming zou het zeker aanbeveling verdienen indien de rechter zijn oordeel uitsprak over deze octrooi-verleening, die m.i. zoo zeer tegen de geheele bedoeling der Octrooiwet ingaat.

Ir. D. H. STIGTER

INTERNATIONAAL ACCOUNTANTS CONGRES AMSTERDAM 1926

(Slot)

De tweede inleider, Professor Dr. N. J. Polak, brengt na een inleiding, waarin de verschillende opvattingen van het gegeven vraagstuk worden opgenoemd, als zijn uitgangspunt naar voren:

Met opbrengst wordt bedoeld: hoeveelheid product en de toenemende of afnemende meeropbrengst in verband met den kostprijs, heeft betrekking op het verloop der kosten in één bepaald bedrijf.

De probleemstelling luidt dan:

Welke krachten werken er bij de uitbreiding der productie verlagend, en welke verhoogend in op den kostprijs van een

artikel in een bepaald bedrijf, en hoe is de werking dier krachten?

Men is, volgens Prof. Polak reeds lang gewend de kosten-berekening bij de normale productie aan te vangen. Bij uitbreiding der productie boven de normale capaciteit van een arbeider of een productiemiddel, treedt de afnemende meeropbrengst op. Ten aanzien van den arbeider gaat dit steeds gepaard met betaling van overwerk, dus steeds met een stijging van de kosten per eenheid product. De afnemende meeropbrengst eener machine, op zich zelve natuurlijk een kostenverhoogende factor, kan echter door een kosten verlagende worden gecompenseerd, hoewel als algemeene tendenz kan worden aangenomen, dat de productie van den arbeider zoowel als van een productiemiddel boven hun normale capaciteit verhooging van kosten per eenheid product met zich brengt.

Bij uitbreiding van een fabriek met machines en werklieden zullen de toegevoegde machines geenszins van geringere hoedanigheid zijn dan de reeds aanwezige. Van de machines neemt de prestatie in evenredigheid met de vermeerdering toe. Voor de toegevoegde arbeiders, die aanvankelijk ongeschoold en ongeoeffend zijn, hoewel zij op den duur oefening en scholing zullen verkrijgen, treedt hetzelfde verschijnsel naar voren. dat Ricardo in zijn pachtleer ten aanzien van verschillende stukken grond opmerkt, n.l. dat het later toegevoegde van mindere kwaliteit is dan de eerste selectie. Hoe hogere eischen aan de vak-kennis van de arbeiders gesteld moeten worden, des te sterker treedt dit verschijnsel op.

Naast overbelasting der aanwezige productiemiddelen en vermeerdering van het aantal productieve krachten, is er nog een derde weg om tot verhooging der productie te komen, n.l. vervanging van productiemethoden en productiemiddelen door andere van grootere capaciteit. De mogelijkheid van een dergelijke vervanging is echter naar twee zijden begrensd. Naar boven door het verschijnsel dat op een bepaald punt verdere arbeidsverdeling en verdere vergroting van de productiemiddelen e.d. niet mogelijk, of wel niet voordeelig meer zijn en dat het goedkoopster is de reeds aangewende productiemethoden en productiemiddelen te dubbeleeren, dan ze door andere van grootere capaciteit te vervangen. Naar beneden door de vraag of het te werk stellen van nieuwe, groote, op zich zelf voordeliger werktuigen, met opoffering van nog goed bruikbare oudere, spaarzamer zal zijn dan toevoeging van kleinere met behoud der oude.

Dikwijls houdt men bij de constructie van menig onderdeel eener bedrijfsinstallatie reeds rekening met mogelijken groei van het bedrijf; menig productiemiddel stelt men in op een capaciteit die vooralsnog niet zal worden bereikt. Zoo zal een weverij, die wat aantal weefgetouwen betreft, geïnstalleerd wordt met juist zooveel stuks als noodig zijn voor de productie van het naar haar schatting te plaatsen quantum product, haar fabrieksgebouw en haar drijfkrachtinstallatie zoo groot bouwen, dat deze bij vermeerdering van het aantal weefgetouwen niet behoeven te worden vergroot of vervangen. Zoolang de normale productie van de op den groei geïnstalleerde productiemiddelen niet is bereikt, leveren deze een kracht, die bij vergroting der productie kostenverlagend werkt, een kostenverlagende kracht echter die hoofdzakelijk door de gebruikelijke calculatiewijze, tot uitdrukking komt. Zou men toch van den aanvang af voor ieder productiemiddel afzonderlijk een normale productie vaststellen, en de kosten wegens onderbelasting afzonderlijk tot uitdrukking brengen dan zal de gecalculeerde kostprijs bij vergroting der productie niet, of althans in geringe mate dalen.

Aan de hand van een cijfervoorbeeld van een willekeurig bedrijf, hetwelk veel achtereenvolgende bewerkingen uitvoert, waarvoor installaties noodig zijn met verschillende optima, wordt het hiervoren behandelde in het referaat geconcretiseerd, waaruit de inleider de volgende conclusies meent te mogen trekken:

1. De kostenverlagende krachten, door vergroting der productie opgewekt, bepalen zich tot het in gebruik nemen der tot dusverre ongebruikte capaciteit van onderbelaste productiemiddelen en tot de substitutie van productiemethoden en productiemiddelen door die van de voordeeligste capaciteit.
2. Van elke soort productiemiddelen, alsmede voor elke productiemethode, is een optimum te bepalen, d.w.z. een normale productiecapaciteit, waarbij de productie met de geringste kosten kan geschieden (dit sluit niet slechts in, dat onderbelasting grootere kosten veroorzaakt, maar ook dat productiemiddelen met grootere of kleinere capaciteit dan de optimale onvoordelig zijn).
3. De kostenverlagende krachten werken het sterkst bij een productie-grootte, die een gemeen veelvoud vormt van de optima der onderscheidene productiemiddelen en productiemethoden.
4. Aangezien de kostenverhoogende factoren sterker worden naarmate de productie sterker wordt uitgebreid, zal het optimum van het bedrijf niet uitgaan boven een productie grootte, die het kleinst gemeene veelvoud vormt van de optima der onderscheidene productiemethoden en productiemiddelen.

Men lette er wel op dat deze conclusies alleen de kostenverlagende krachten betreffen en niet de resultaten der kostenverlagende en kostenverhoogende, zooals die in elk bedrijf in werkelijkheid het optimum bepalen.

De kostenverhoogende krachten zijn voornamelijk sterk in de bedrijven waar schaarsche productieve krachten als grond en sterk gequalificeerde arbeid een belangrijken kostenfactor vormen.

Hoe grooter het aantal substitutiemogelijkheden en hoe hooger de optima der eventueel aan te wenden productiemiddelen, des te grooter zijn de kostenverlagende krachten. Hoe geringer de factor grond en hoe minder gequalificeerd de arbeid behoort te zijn, des te geringer zijn de kostenverhoogende krachten. De daling van kosten bij uitbreiding van het industrieel bedrijf met massa- en serie-productie kan daardoor lang worden voortgezet; het optimum voor zulk een bedrijf is hoog. Bij deze bedrijven kunnen zich twee nieuwe kostenverhoogende krachten voordoen, dat zijn de optredende wrijving in de organisatie en het boven capaciteit werken van den bedrijfsleider.

In enkele slotwoorden maakt Prof. *Polak* nog opmerkingen omtrent het verband tusschen de kosten curve en de vraag curve en de gevolgtrekkingen die door den ondernemer daaruit kunnen worden getrokken.

De eerste debater, Prof. *Volmer*, begon met te zeggen, dat hij het voor dit maal geheel met Prof. *Polak* eens was en dat zij, die gehoopt hadden hier een heftig debat tusschen hem en collega *Polak* te zullen medemaken, teleurgesteld naar huis zouden gaan. Slechts wilde hij één vraag stellen en wel deze: Welken invloed meent Prof. *Polak*, dat de uitbreiding van het afzetgebied op het bedrijfsoptimum zal hebben? Die invloed is volgens Prof. *Volmer* zeer groot. *Ford* kon slechts zijn methoden toepassen omdat hij zulk een enorm afzetgebied te zijner beschikking had en ook *Ford* moet thans weder tot decentralisatie komen, gezien de oprichting der dochterondernemingen in verschillende landen.

Ook spraken nog Drs. *Paardekooper* en de Heer *de Groot*. Deze laatste meende dat hij het met Prof. *Polak* niet eens kon zijn, waar deze over lageren kostprijs bij verminderden druk der constante kosten door toenemende productie spreekt, omdat z.i. de constante kosten niet tot den kostprijs gerekend mogen worden. De Heer *de Groot* beriep zich daarbij op de waardeleer van de Oostenrijksche school, volgens welke leer de waarde van een goed bepaald wordt „dadurch dass man sich den Genuss realisiert, den man entbehren muesste falls man das betreffende

Gut nicht besitzen wuerde”. De fabrikant zal dus nagaan welke bedragen hij niet hoeft uit te geven, indien hij niet produceert en uit die bedragen zal de kostprijs per eenheid berekend kunnen worden. De constante kosten behooren hier niet toe, derhalve, meende de Heer *de Groot*, kunnen ze ook geen invloed uitoefenen.

Prof. *Polak* antwoordde Prof. *Volmer*, dat hij hem dankte voor zijn vriendelijke woorden, maar dat hij de vraag, die Prof. *Volmer* hem voorlegde, tot zijn spijt niet zoo direct beantwoorden kon, want om dat te kunnen had zijn naam *Volmer* moeten zijn. De Heer *de Groot* antwoordde Prof. *Polak*, dat z.i. constante kosten in den kostprijs thuis behoorden. Op de vraag of de constante kosten op de meeropbrengst invloed zullen uitoefenen, antwoordde de inleider: „auf kurzem Termin nicht, auf langem Termin ja”. Prof. *Polak* zou echter een uitgebreider antwoord in het gedenkboek van het Congres laten opnemen en verklaarde zich bereid de discussie met den Heer *de Groot* in een der tijdschriften voort te zetten.

Daarna sloot de Voorzitter de ochtendvergadering.

Om twee uur in den middag werd de zitting heropend onder voorzitterschap van Prof. *O. Sillen*. Aan de orde was het onderwerp „De toepassing van boekhoudmachines in de administratie”, waarover referaten verschenen zijn van *W. Desborough*, *F. C. A.* uit Londen en Prof. Dr. *Baldwin Pendorf*, Hoogleraar aan de Handelshoehschule Leipzig, lid van het Verband deutscher Buchrevisoren, uit Leipzig.

Mr. *Desborough* begint zijn referaat met de opmerking dat de eischen, die het moderne bedrijfsleven met zijn groote organisaties aan den accountant stellen in de latere jaren zoodanig zijn uitgebreid, dat het noodzakelijk werd, ten einde een niet in verhouding tot het nut staande stijging der kosten tegen te gaan, meer efficiënte boekhoudmethoden in te voeren.

Aangezien slechts weinigen in staat zijn het werkelijke financiële voordeel te bepalen, dat met de toepassing van moderne kantoormachines en moderne hulpmiddelen bereikt kan worden, heeft men tot op heden slechts betrekkelijk weinig aandacht geschonken aan de besparingen die op de groote kantoren daarmee kunnen worden verkregen.

Een praktische werkverdeling, die tot specialisatie leidt, moet toegepast worden; het gebruiken van machines in een organisatie, die daar niet geheel naar gewijzigd is, zal in de meeste gevallen groote teleurstellingen brengen. Men zal het geestelijke werk moeten scheiden van de boekhoudkundige aantekeningen en deze laatste stelselmatig op de machines moeten laten verwerken door speciale boekhouders-machinisten.

Vervolgens geeft de inleider in zijn referaat een verhandeling van de voor- en nadeelen verbonden aan vaste boeken, losbladige boeken en kaarten, de laatste verdeeld in gewone en zichtbare kaartsystemen.

Na een diepgaand onderzoek zal men volgens den Heer *Desborough* tot de conclusie moeten komen, dat men in de praktijk bij een boekhouding met machines minder kans op fraude heeft dan bij een oude boekhouding, die met de pen wordt bijgehouden. Zelfs het vervalschen van posten kan verhinderd worden en dit tezamen met andere veiligheidsmaatregelen maakt het zeker, dat de toepassing van machines verminderde kans op fraude en derhalve verhoogde zekerheid geeft.

Na een opsomming van de meest bekende machines te hebben gegeven zegt de inleider op bl. 8 van zijn referaat met betrekking tot de Hollerith en Powersmachines, dat, hoewel de kosten aan het werken hiermede tamelijk hoog zijn (men denke aan de kaarten), de snelheid waarmede de verschillende cijferoptellingen en statistieken verkregen worden, tezamen met de personeelsbesparing veelal het gebruik ervan toch voordelig maakt.

Hoewel accountants schrijvende telmachines dikwijls bij hun

werk gebruiken, staat het vast dat slechts weinigen een juist begrip hebben van de toepassingsmogelijkheden er van. Van rekentabellen, rekenlinialen en rekenmachines, adresseermachines, duplicieermachines, tijd klokken en chequewriters wordt in het referaat voorts nog even gewaagd. Ook van de schrijfmachines, zooals de *Wiz*, *Elliott Fisher-Automatic Feed* en de *Underwood* schrijfmachine, die kunnen worden ingericht om er formulieren op rollen op te verwerken, zonder dat steeds op nieuw carbonpapier behoeft te worden tusschengelegd. Geldtel- en sorteermachines, vouwmachines, postzegelmachines, machines om enveloppen dicht te maken, dieettermachines en nog vele andere worden den accountant ter bestudeering aanbevolen, opdat de machines weldra de belangrijke plaats in het zakenleven mogen innemen, waarop zij volgens den inleider het recht hebben.

De tweede inleider, Professor Dr. B. Penndorf uit Leipzig noemt als voordeelen van de toepassing van machines hoofdzakelijk dat tot nu afzonderlijke handelingen tot één handeling kunnen worden teruggebracht, en dat door het steeds weerkerende zelfde werk een specialisatie ontstaat, die tot sneller en goedkooper werken voert. Voorts zou scherpere controle ontstaan en bronnen voor fouten (door overnemen) worden uitgeschakeld.

Uitgaande van het standpunt, dat de machines in de boekhoudingen buitengewoon nuttig werk kunnen verrichten indien de geheele organisaties er op is ingericht, komt Prof. Penndorf tot de volgende principes, waarnaar het boekhoudsysteem dan moet worden opgebouwd.

1. Het splitsen van den arbeid in afzonderlijke handelingen en het zoeken van den kortsten weg om die handelingen te verrichten.
2. Het terugbrengen van meerdere gelijksoortige handelingen tot één enkele handeling.
3. Preventieve controle.
4. Scheiding tusschen lichamelijken en geestelijken arbeid.

Na een loonboekhouding, waarin op deze grondslagen met machines wordt gewerkt, beschreven te hebben, behandelt Prof. P. de verschillende soorten machines, die thans bestaan. De ontwikkeling van de machines kunnen langs meerdere wegen nagegaan worden. Gaat men van de schrijfmachine uit, dan is de volgende ontwikkelingsgang te constateeren:

Schrijfmachine met onzichtbaar schrift, tabulator-billing apparaat-schrijfmachine met breeden wagen, wahlapparaateross-footer-schrijfmachine met gesplitsten rol. Voor de schrijfmachines met vlakke plaat wordt nog de *Elliott Fisher* met de *Automatic Feed* inrichting genoemd.

Een tweede uitgangspunt is de schrijvende telmachine. Prof. B. bespreekt ook nog het *Goerz-Lud-System*, waarbij het tempo, waarmee op een schrijvende telmachine gewerkt wordt, automatisch wordt opgevoerd. Vanaf de gewone schrijvende telmachines is men door de onderstaande verbeteringen tot de huidige machines gekomen:

Brede wagen, automatische springinrichting van den wagen met kolommenindeeling, splitsinrichting, formulieren insteller en uitwerper, non add toetsen voor data en afgekorte omschrijvingen.

Voor de machines met volledig toetsenbord (in tegenstelling met de 10 toetsenmachines zooals *Dalton*, *Sundstrand*, *Austin* en *Astra*) is de gewone *Burrough* machine het uitgangspunt geweest, waarbij men via de *Burrough-Duplex* en de verdere verbeteringen tot de huidige boekhoudmachines is gekomen.

Het derde uitgangspunt is de combinatie van schrijfmachine met boekhoudmachine, die tot fabricatie van *Ellismoon Hopkins* en *Underwood* boekkeeping machines voerde.

Het vierde uitgangspunt is het kasregister, zooals *National* en *Anker*, die eveneens in de nieuwe modellen tot boekhoudmachines zijn uitgebouwd.

Het vijfde uitgangspunt was de statistiekmachine met ponskaarten, zooals *Hollerith* en de *Powers* machines.

Onder de verdere algemeene uiteenzettingen, waarin ten slotte geen nieuwe gezichtspunten naar voren worden gebracht is het volgende nog vermeldenswaard:

Een Duitsch accountant, die in zijn machinale loonboekhouding de geheele boekhouding van een groot aantal middelgrote bedrijven voert, heeft hierbij een *Hollerith* installatie in gebruik, die door twee personen bediend wordt. Alle hulpboeken, alle tellingen, de rekening-courant, het journaal, het grootboek en de saldolijsten uit de rekening-courant worden op de machine vervaardigd, waarbij vijftien maal zooveel werk gepresteerd wordt dan op de ouderwetsche manier. Bovendien kan den cliënt meer zekerheid voor de juistheid der cijfers gegeven worden.

Vervolgens wordt in het referaat aangegeven welke machines in de verschillende afdelingen van grootbanken, in industrie- en in handelsbedrijven gebruikt kunnen worden.

Ook deze inleider voorziet een groote uitbreiding in het aantal machines, dat op kantoren in gebruik zal worden genomen. Daarom is het noodzakelijk voor iedere machine de wijze van werken en de toepassingsmogelijkheid te onderzoeken. Daarbij moeten Wetenschap en Praktijk tezamen werken, waarbij de praktijk hare ondervinding mededeelt, opdat de Wetenschap daaruit algemeen geldende organisatieprincipes zal kunnen opstellen.

Bij het debat merkte de Heer I. Roet Jzn. uit Amsterdam op dat z.i. op het oogenblik de voorbereidingen voor het machinaal boeken van een post nog veel te veel tijd in beslag nemen en dat allereerst getracht moet worden door het „zwanglaeufiger” maken van het werk een sneller arbeidstempo te bereiken, ongeveer in de richting van het door Prof. Penndorf genoemde *Goerz Lud* systeem. Voorts meende deze spreker, dat in de toekomst de gewone boekhouder genoopt zal zijn te verdwijnen en dat men machinale loonboekhoudingen zou krijgen, waarin de kleinere zaken op goedkoopere wijze dan thans hun administratie zouden kunnen laten bijhouden en waarbij zij veel meer gegevens te hunner beschikking zouden krijgen, dan thans mogelijk is. Zoo zal de schrijvende boekhouder die wij thans kennen, tot het verleden gaan behooren, en daarvoor in de plaats zal optreden de boekhouder-machinist.

Prof. Sillen, wees er nog op dat hij op dit terrein geen vreemde is en dat enkele jaren geleden een boek van zijn hand was verschenen, waarin hij de toepassing van machines in de boekhouding had behandeld. Z.i. stelde de machinale boekhouding hogere eischen aan den accountant, dan de boekhouding zooals we die thans kennen.

Vervolgens werd even gepauseerd.

Tijdens het tweede gedeelte van den middag werd de voorzitterszetel ingenomen door den Heer A. S. Fedde van het *American Institute of Accountants*, uit New-York. Aan de orde was:

„De organisatie van de groote accountantskantoren in verband met de verantwoordelijkheid van den accountant”, waarover referaten waren geschreven door de Heeren Sir *Albert William Wyon* van de firma *Price Waterhouse & Co.* en *H. R. Reder* van de *Fa. Th. & L. Limperg*. In de plaats van Sir *Wyon*, die verhinderd was het congres in zijn geheel bij te wonen, werd de inleiding gehouden door Mr. W. S. Seatree, de chef van de *Fa. Price Waterhouse & Co.* voor het Europeesche Continent.

In het referaat van Sir *Wyon* wordt er op gewezen, dat de groote accountantskantoren een gevolg zijn van den groei van den internationalen handel. Aangezien er slechts enkele groote internationale accountantskantoren bestaan, is het niet mogelijk geweest algemeene regelen vast te stellen. De inleider kan alleen zijn persoonlijke meening en ondervinding

weergeven, al meent hij te mogen veronderstellen, dat de regels die in zijn firma gelden over het algemeen ook toegepast zullen worden door de andere groote kantoren.

De inleider meent, dat de kern van het vraagstuk het best in de volgende woorden weergegeven is:

Langs welken weg verkrijgt men in een groep van accountants, die voor het grootste gedeelte uit gesalarieerde employés bestaat, een opvatting van de verantwoordelijkheid, zooals die bestaat bij een zelfstandig werkend accountant of een klein aantal als partners samenwerkende accountants. Het eenvoudigste antwoord hierop is: Door die groep te doordringen van de spirit- reputation and standards van de stichters. Organisatorische en disciplinaire maatregelen kunnen hierbij tot op zekere hoogte behulpzaam zijn, maar volgens den inleider zijn het de geest, de tradities en de reputatie van de stichters, waarmede de geest van de geheele organisatie doordrenkt moet worden om het verantwoordelijkheidsbegrip op de vereischte hoogte te brengen.

Een allereerste plaats neemt de juiste keuze der personen in, die geroepen zullen worden om later leiding aan de zaken te geven.

De inleider meent dat de meest geschikte ondernemingsvorm, waaronder de accountantspraktijk kan worden uitgeoefend, de gewone firma is, en dat het beroep een te persoonlijk cachet draagt om door naamlooze vennootschappen te worden uitgeoefend.

Evenals bij de behandeling van de referaten over de verantwoordelijkheid van den accountant ook reeds ter sprake gebracht is, wordt in dit referaat gezegd dat de cliënten aan den accountantsarbeid zekere normen gesteld hebben.

De groote handels- en financiële ondernemingen, die oorspronkelijk door de stichters der groote kantoren hunne administratiën lieten controleeren, wenschten bij uitbreiding van hunne zaken en bij het stichten van dochter-ondernemingen en filialen in binnen- en buitenland, de controle bij die dochter-ondernemingen naar dezelfde normen als bij het hoofdkantoor te zien uitgevoerd. Zoo zijn de groote internationale accountantsfirma's ontstaan.

Als regel zal gelden, dat de toekomstige chefs uit de eigen organisatie van de kantoren worden gekozen, omdat dan de meeste kans bestaat dat op de bestaande tradities wordt voortgebouwd.

Principieele beslissingen dienen steeds door de firmanten te worden genomen, waarbij als ongeschreven wet geldt dat bij verschil van opvatting veelal de meening van den Senior Partner bij de beslissingen den doorslag geeft.

De voor-opleiding van den toekomstigen staf, die in de verschillende landen geheel verschillend is, wordt vervolgens behandeld en daarna wordt de aandacht gevestigd op het feit, dat het regelmatig toezicht door de firmanten op de aantekeningen der assistenten en de concept-rapporten het eenige middel zijn om de gevestigde firma opvattingen in het naar buiten gaande werk te handhaven.

Vervolgens worden de middelen opgesomd, die er toe bijdragen om de controle van het hoofdkantoor op de gestie der bijkantoren zoo scherp mogelijk te doen zijn. Deze middelen zijn:

1. Het regelmatig zenden van rapporten in verschillende vormen van de bijkantoren naar het hoofdkantoor.
2. Het zenden van mededeelingen van het hoofdkantoor aan de bijkantoren betreffende het te voeren beleid en de principieele beslissingen welke genomen zijn.
3. Correspondentie over bepaalde kwesties.
4. Periodieke samenkomsten van firmanten en medewerkers, leiders van bijkantoren.
5. Permanente of tijdelijke uitwisseling van firmanten en medewerkers tussehen hoofd- en bijkantoren en tussehen de bijkantoren onderling.

Vervolgens worden deze middelen stuk voor stuk besproken en gewezen op de meer of minder belangrijken invloed die van elk er van kan uitgaan.

De uitbreiding, zegt de inleider ten slotte, moet geleidelijk gaan omdat alleen dan de personen beschikbaar zijn, die voldoende doordringen zijn van den geest van de hoofdleiders om de bijkantoren zoodanig te beheeren, dat de gestie daarvan gelijk is aan die van het hoofdkantoor.

De inleider besluit met een uiting van sympathie voor de a.s. internationale samenwerking van accountants, waarvan de bijeenkomst van dit congres een uiting is en met een woord van dankbaarheid voor Holland, niet alleen voor de ontvangst van dit Congres, maar ook voor de welwillende behandeling, die zijn bijkantoor sinds de oprichting hier in Nederland heeft mogen ondervinden.

Vervolgens verkreeg de Heer Reder het woord om een korte toelichting te geven op zijn referaat.

De Heer R. is van meening, dat als een „groot” accountantskantoor kan worden betiteld een kantoor waar de werkverdeling niet slechts betrekking heeft op één accountant en diens assistenten, doch op twee of meer firmanten en de assistenten, en wanneer tevens de noodzakelijkheid is gerezen van het tussehen deze beide deelen der organisatie inschakelen van één of meer accountants-medewerkers, die het leiderswerk verrichten, in dienst van de firmanten van het kantoor, die naar buiten de verantwoordelijkheid hebben te dragen. Het werkverdelingsvraagstuk maakt de kern uit van de organisatie-problemen; bij den alléén-werkenden accountant uitsluitend ten opzichte van de in „verticale” richting werkende maatregelen, n.l. die ter voorkoming van leeniten en afwijkingen, bij de uitvoering van het controlewerk door de assistenten; bij het met gediplomeerde medewerkers arbeidende groote accountantskantoor bovendien ten aanzien van de in „horizontale” richting werkende maatregelen, welke het noodige contact tussehen de firmanten onderling en tussehen deze en de medewerkers moeten in stand houden.

Als voordeelen van de concentratie in het beroep ziet deze inleider de mogelijkheid tot grootere specialisatie bij firmanten, medewerkers en assistenten, hetgeen bij den accountantsarbeid, evenals bij elken arbeid tot een lageren doorsneekostprijs voert; voorts een vergroting van het nut der accountantsbemiddeling doordat een stijgend aantal accountants hun bijzondere persoonlijke eigenschappen en ervaringen in speciale richting in dienst kunnen stellen van het geheel en daardoor een eenheid vormen, die in technisch kunnen den eening per sé moet overtreffen. Bovendien zal de accountantsverklaring afgegeven door een groot accountantskantoor, meer overtuigingskracht bezitten dan die afgegeven door den alléén werkenden accountant.

Vervolgens bespreekt de inleider de organisatorische maatregelen, die noodig zijn om enerzijds de vaktechnische eenheid van het kantoor te handhaven, anderzijds de werkelijke leiding en de principieele beslissingen in handen van de firmanten te houden.

De controleleer moge zekere grondbeginselen inhouden, waarover van theoretisch standpunt gezien geen meeningsverschillen meer bestaan, de Reglementen van arbeid mogen al algemeene grondslagen geven, de practische bedrijfsuitoefening stelt problemen, waarvan de oplossing steeds weer verschillend kan zijn. Deze problemen zijn het, die de medewerkers met de firmanten moeten bespreken en de voornaamste taak van de medewerkers is, naast het leiding geven aan de assistenten, die problemen te onderscheiden en ze binnen het gezichtsveld van de firmanten te brengen, opdat ze gemeenschappelijk kunnen worden behandeld, de eenheid in de uitoefening behouden blijft, en de opvattingen der firma steeds weder in de beslissingen tot uiting kunnen komen. De aard van de opdrachten, de bedoeling der opdrachtgevers en de factoren welke den omvang der te aan-

waarden verantwoordelijkheid bepalen, moeten door de firmanten tezamen besproken worden, terwijl ook de firmanten de beslissing omtrent het al of niet aanvaarden van de opdrachten moeten nemen. Hierbij, evenals bij alle principiele beslissingen, zal in geval van meningsverschillen de minderheid zich bij de meening der meerderheid dienen neer te leggen.

Geen rapporten mogen uitgaan zonder dat het tenminste door één anderen firmant dan den firmant-samensteller of dengene, onder wiens leiding de samenstelling geschiedde, is gelezen en kritisch overwogen.

Aanvulling van de groep accountants-medewerkers moet zoo veel mogelijk uit ingewerkte krachten geschieden. Door periodieke bijeenkomsten van alle firmanten en medewerkers, waarin vaktechnische vraagpunten en interessante gevallen van practischen aard besproken worden, dient het gevaar voor versnippering, dat steeds aanwezig is, waar vele personen samenwerken, stelselmatig te worden bestreden.

In het verdere gedeelte worden de organisatorische maatregelen besproken, die dienen ter voorkoming van leemten en afwijkingen bij de uitvoering van het controlewerk door de assistenten.

Naast algemeene instructies, die o.a. moeten bevatten: de wijze van optreden van het personeel, voorschriften omtrent de techniek der controle, het gebruik van controle-teekens, de wijze van vastleggen van cijfers en het maken van controle-aanteekeningen, zoo, dat geen willekeur kan ontstaan, die de betrouwbaarheid schaadt en afbreuk doet aan de stelselmatigheid, waarmede de arbeid moet worden verricht, behoort voor elke controle een werkprogramma te worden opgesteld, waarin de bij den arbeid te volgen weg in details wordt aangegeven. Dit werkprogramma moet stelselmatig herzien en aangevuld worden.

Een indeeling van het assistenten-personeel in klassen naar bekwaamheid, is mede noodzakelijk, terwijl de vorming en de opleiding van het personeel in de organisatie van het kantoor een bijzonder gewichtige factor is.

Het toezicht op de assistenten door de medewerkers geschiedt door het bespreken van de aantekeningen, die de assistenten bij de controle hebben gemaakt, voorts door het invoeren van dagrapporten en werkroosters.

Statistische verwerking van den stand der controles op daar toe geschikte borden of kaarten is noodzakelijk, opdat alle medewerkers en firmanten zich op ieder moment rekenschap kunnen geven van den stand van het werk, en zij het periodiek indeelen van het personeel voor de eerstvolgende periode, dit zooveel mogelijk daar geplaatst wordt waar zulks het meest noodig is.

Als regel moet gelden, dat de assistenten niets anders doen dan constateeren en het vragen van ophelderingen en verklaringen aan de cliënten of hun personeel overlaten aan medewerkers en firmanten. Alleen dan is het mogelijk, dat de leiding werkelijk blijft daar waar ze moet zijn, bij de firmanten en de medewerkers.

De inleider meent, dat voor de in zijn referaat beschreven organisatorische maatregelen, welke wij hierboven in groote lijnen hebben weergegeven, het op zich zelf onbetwistbaar na deel, dat gelegen is in de omstandigheid, dat de praktijk dwingt tot uitvoering van het controlewerk door andere personen, dan de voor het werk verantwoordelijke leiders, tot een minimum is beperkt.

Daar waar de mogelijkheid ophoudt om eenerzijds tusschen de firmanten en medewerkers onderling en anderzijds tusschen dezen en de assistenten het contact te bewaren dat noodig is om de eenheid van opvattingen en werkwijze in werkelijkheid te handhaven, ligt de grens, waarboven uitbreiding niet meer mag plaats vinden.

De eerste debater, de Heer D. Blok uit Rotterdam, was het niet met den Heer Reder eens, dat groote kantoren te verkiezen zijn boven kleine kantoren. Dikwijls zal de persoonlijke invloed

van den accountant op de controle zeer groot kunnen zijn. Verder kan volgens den spreker wel de bekendheid van den accountant van invloed zijn, maar niet de grootte van het kantoor.

De Heer J. Koster uit Amsterdam, meende dat bij de groote kantoren te veel verantwoordelijkheid op de schouders van de assistenten wordt geladen. Deze spreker gaf toe, dat het mogelijk was dat zijn jalouzie als jong beginner hem tot deze opvattingen gebracht had, maar voor het moment meende hij werkelijk dat de groote kantoren niet die diensten aan hunne cliënten kunnen bewijzen, als de kleinere.

Mr. Thomas Keens meende dat het moeilijk was tegenover een op dit terrein zoo bij uitstek deskundige als één der firmanten van Price Waterhouse & Co. een andere meening te verkondigen. Maar het kantoor van Mr. Keens heeft een groote provinciale organisatie; dus hij mocht z.i. ook wel er over mede spreken. Deze spreker ziet in de keuze van de leiders der bijkantoren de hoofdzaak. Deze leiders moeten bekwaam en vertrouwenswaardig zijn en in de organisatie gegroeid zijn. De spreker zeide, dat wij allen de hoop hebben grooter te worden en al worden we dan niet zoo groot als Price Waterhouse & Co. toch zullen we veel kunnen leeren uit den inhoud van het referaat van Sir Albert Wyon.

Prof. Montgomery gaf als zijn meening te kennen, dat de grootte der kantoren verband houdt met de wettelijke voorschriften; in Amerika is 't b.v. mogelijk, dat het den accountant, die in de eene staat een groote praktijk heeft, verboden is in de andere Staat praktijk uit te oefenen; hierdoor wordt aan de uitbreiding der kantoren vanzelf grenzen gesteld. Spreker hoopte echter, dat het mogelijk zal worden internationale regelingen te maken, waardoor alle bevoegde accountants, o.a. ook de Hollandsche accountantsfirma's vrij in de V.S. praktijk zouden mogen uitoefenen.

De Voorzitter, Mr. Fedde, wees er op, dat het American Institute of Public Accountants veel doet en reeds gedaan heeft om die scherpe tegenstellingen tusschen de accountants in de verschillende Staten weg te nemen. Het verheugde den spreker zeer thans eens zonder angst voor den voorzittershamer te kunnen spreken en hiervan wenschte hij gebruik te maken om het Congresbestuur dank te zeggen voor al hetgeen het den congressisten geboden heeft; Mr. Fedde zeide, dat hij eenmaal in Amerika teruggekeerd zijnde, steeds met erkentelijkheid aan deze Congresweek zal terugdenken.

De Heeren Seatree en Reder beantwoordden daarna de gemaakte opmerkingen.

Vervolgens kreeg de Heer van Dien het woord. De Heer v. Dien zeide, dat hij blij was, na de geheele week zooveel lofredenen op de leiding te hebben aangehoord, thans zelf op een fout in de leiding te kunnen wijzen: het Uitvoerend Comité had namelijk gerekend, dat de debatten tot $\frac{1}{4}$ voor vijf zouden duren en de officieele sluiting op dat uur vastgesteld. Het bleek dat het U. C. zich vergist had, want om ca. kwart over vier was men gereed. De Heer van Dien verdaagde derhalve voor een half uur de zitting.

Om kwart voor vijf uur werd de zitting heropend. De Heer van Dien sprak er zijn voldoening over uit, dat alles in de Congresweek zoo goed was verlopen en zich geen incidenten hadden voorgedaan. De spreker noemde dit een verblijdend teeken in een vergadering waar zoovele verschillende nationaliteiten te zamen waren. Dat de gedelegeerden besloten hebben het internationale werk, dat door het Congres geschapen werd, voort te zetten, overtrof zelfs zijn verwachtingen.

Vervolgens sprak de Heer van Dien woorden van dank tot allen, die aan het welslagen van het Congres hebben medegewerkt. Aan het slot van zijn rede bracht de Heer van Dien hulde aan den Secretaris van het Congres, den Heer Frese, zonder wien niet alles zoo schitterend ware verlopen.

De slotrede van den Heer *van Dien* werd luide toegejuicht, waarna deze laatste zitting van het Congres om ca. 5 uur werd gesloten.

Om 7 uur verzamelden zich een ca. driehonderd personen, waaronder vele dames in het Concertgebouw aan het officieele diner. In de zaal waren een achttal groote tafels opgesteld, het podium was achter een haag van groen verborgen en de zaal had met de vele planten en bloemen een zeer feestelijk aanzien.

Aan de hoofdtafel hadden, behalve het presidium van het Congres, de Heeren *Wibaut*, als waarnemend hoofd van de gemeente Amsterdam, en de Heer *F. K. J. Heringa*, als vertegenwoordiger van den Minister voor Landbouw, Handel en Nijverheid, plaats genomen.

Aan het diner bracht de Voorzitter, de Heer *van Dien* een toast uit op de Staatshoofden van alle vertegenwoordigde landen en Mr. *Macpherson* op de Koningin en de Koninklijke familie.

Mevrouw *Margot Mey-Koning* bood den Heer *van Dien* namens een groep Instituutleden een mooi bloemstuk aan, als huldeblijk voor zijn schitterende leiding.

De Heer *Heringa* deelde in zijn toast mede, dat hij met hooggespannen verwachtingen naar dit diner van organisatoren is gekomen. Intusschen overtrof de organisatie ervan zijn stoutste verwachtingen. De spreker verheugde er zich over, als vertegenwoordiger der Regeering, in Mr. *Goudekot's* referaat te hebben gelezen, dat het accountantsberoep gedeeltelijk zijn bloei te danken heeft aan het ingrijpen van de Regeering in het economische en sociale leven en aan de uitbreiding van de belastingen. De spreker meende derhalve te mogen verwachten zich in een kring van lieden te bevinden, die die maatregelen en ook de belastingen, die geheven worden, met een dankbaar gevoel aanvaardden.

De spreker noemde het Congres, geheel los van den wetenschappelijken arbeid die verricht werd, een verblijvende gebeurtenis als symptoon van het herstel der internationale betrekkingen tusschen de verschillende landen.

De Heer *Heringa* had in Prof. *Montgomery's* referaat gelezen, dat men aan een wettelijke regeling van het accountantsberoep in Amerika voor de praktische bedrijfsuitoefening weinig waarde hecht. De spreker stelde daartegenover de Europeesche meening, of beter de meening op het Continent, dat men van den Wetgever verwacht, dat hij leiding zal geven aan het beroep.

De spreker sprak den wensch uit, dat er in de toekomst slechts één internationale accountantsorganisatie zou bestaan als voorbode van een internationale verbroedering; voorts hoopte hij dat de gasten door dit congres er toe zouden worden gebracht Holland te leeren waardeeren en dat deze waardeering er toe zou leiden, dat ze hier terug zouden komen om het vele schoone, dat Holland biedt, te leeren kennen.

De spreker bracht ten slotte een drank uit op de nieuwe internationale organisatie en zijn President, den Heer *van Dien*...

De Heer *Wibaut*, die vervolgens spreekte, zeide sinds 'de opening van het Congres onder den indruk te zijn van het cijfer van 60.000 georganiseerde accountants, die er in de wereld zijn, welk cijfer door den Heer *van Dien* in zijn openingsrede genoemd was. Uitgaande van de veronderstelling dat een accountant gemiddeld 4000 dollar per jaar verdient, komt het geheel de gemeenschap derhalve op 240.000.000 dollars per jaar te staan.

De spreker meende, dat een dergelijke uitgaaf voor de gemeenschap slechts gerechtvaardigd is door het aandeel dat de accountant neemt in het bevorderen van de toepassing van efficiency in productie en in beheer, efficiency in particuliere ondernemingen en in openbare lichamen. Spreker verheugde zich er over, dat dit deel van het werk van den accountant iederen dag groeiende is, en snel groeiende is en dat op dit

gebied de accountant en de raadgevende technische „efficiency-engineer” samenwerken met hetzelfde doel.

De spreker kwam tot de conclusie, dat de economische nuttigheid van den accountant bepaald wordt door en evenwijdig loopt met den invloed, dien hij heeft op de ontwikkeling van efficiency op alle gebieden.

De Heer *Wibaut* dronk ten slotte op het instituut van Accountancy en wenschte het toe, dat het er in zal slagen dit gedeelte van den accountantsarbeid in betekenis te doen toenemen en de bevordering van de toenemende efficiency op ieder gebied sterker te doen worden, waardoor de economische en daarmede de maatschappelijke nuttigheid van het accountantswerk voortdurend zou worden verhoogd.

Prof. *Montgomery* toostte op den band, die dit Congres gelegd heeft tusschen Europa en Amerika.

De Italiaansche afgevaardigde, *le Chevalier Charles Torzani*, die bij den aanvang van zijn speech met heel en half gelukte fascistische begroetingen werd aangemoedigd, dronk op de stad Amsterdam. De Heer *Torzani* zeide o.a. dat de warme ontvangst, welke dit Congres ten deel viel, ruimschoots het gemis aan zonnewarmte in Amsterdam goedmaakte, hetgeen op hem als zoon van het zonnige Italië zoo'n sterken indruk maakte.

De Heer *Thomas Keens* geloofde, dat hij de meening van het Congres weergaf, indien hij den Heer *van Dien* verzocht niet te spreken van den laatsten keer, dat hij op een internationaal congres de voorzittersstoel innam, zooals deze in zijn slotrede gedaan had. Hij dronk op het welzijn van den Heer *van Dien*, en zette met succes het „he is a jolly good fellow” in, hetgeen door alle aanwezigen werd medegezongen.

De Heer *Jores* uit Crefeld bracht in zijn speech hulde aan de dames, die ons accountants door hun geringe ijverzucht op ons aller „Freundin”, de accountancy, in staat stelden, ons werk met toewijding te verrichten.

De Heer *Hogeweg* sprak als voorzitter van het Ned. Instituut van Accountantss. woorden van dank tot alle gasten voor hunne aanwezigheid, waaronder er vele waren, die een groote reis hebben gemaakt, om op dit Congres te kunnen medewerken. De Heer H. dankte vertegenwoordigers van lands- en stadsbestuur voor hunne belangstelling, en de schrijvers der referaten en de debaters voor hunne medewerking. Aan het slot verzocht de Heer H. de aanwezige Hollanders met hem het glas te ledigen op de gezondheid van onze gasten.

Vervolgens bracht de Heer *Pannard* hulde aan den heer *Frese*, de Heer *Bulculesco* dronk op den bloei van Rotterdam en Mr. *Thomas J. Dybward* spreekte op Nederland, dat het Congres zoo gastvrij had ontvangen.

Na deze toespraken was het officieele diner geëindigd, maar men bleef nog een uurtje napraten en er werd wat gedanst, waarna om ca. 12 uur de aanwezigen huiswaarts togen, een zeer aangename herinnering rijker aan dezen zeer goed geslaagden feestavond.

L. POLAK

FISCALITEITEN

Hoever gaat de bevoegdheid van den fiscus, wat betreft het vragen van overlegging van boeken en bescheiden door belastingplichtigen?

De Wet maakt onderscheid tusschen kooplieden en anderen.

Boekinzage kan ingevolge art. 70 bij de regeling van den aanslag aangevraagd worden door den Inspecteur, of den door hem aangewezen ambtenaar, doch alleen aan den koopman. Bij reclame kan de Inspecteur dit vragen aan iederen belastingplichtige. Bij weigering van een of ander wordt de aanslag krachtens art. 75 gehandhaafd, indien niet gebleken is, dat hij ten onrechte is opgelegd. Krachtens art. 80 geschiedt hetzelfde